

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

LAUSUNTO

- Hyvinvointialue toteaa Sosiaali- ja terveysministeriölle antamassa lausunnossaan 23.10.2023 SHVA/3709/03.00.00/2023 puoltaneensa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin tehtäviä (hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia) maltillisia korotuksia, joilla silloin tavoiteltiin yhteensä 50 miljoonan euron sopeutusta julkiseen talouteen vuodesta 2025 alkaen. Tuolloin hyvinvointialue on arvioinut, että sen kyky palvella asiakkaitaan hyvin toteutuu ao. maltillisten asiakasmaksujen korotusten myötä. Tuolloin hyvinvointialue on kuitenkin myös huomauttanut, että v. 2024 tehtävien asiakasmaksujen korotusten nettovaikutus näkyy täysimääräisesti vasta tilikaudella 2025, ja toimiakseen strategiassaan (vrt. Hyvinvointialuelaki 22§) määritettyjen keskeisten arvojensa mukaisesti, asiakasmaksujen mahdolliset korotukset on erikseen hyvinvointialueen sisäisessä päätöksenteossa arvioitava.

- Hyvinvointialue toteaa 28.5.2024 Valtionvarainministeriölle lausuntopalvelu.fi -järjestelmän kautta antamassaan lausunnossa (asia VN/23860/2023) suhtautuneensa hyvin kriittisesti lausuttavana olleeseen hallituksen esityksen luonnokseen (sitemmin HE 70/2024 vp) koskien hyvinvointialueiden rahoituksesta annettuun lakiin esitettyjä muutoksia. Tuolloin hyvinvointialue on todennut mm.

”Lakiluonnoksessa esitetty menettely ohjaa alueita ottamaan käyttöön maksimitason asiakasmaksut, mikäli vastaavan tasoisesti hyvinvointialueen rahoitusta tultaisiin laskennallisesti vähentämään.

Voimassa olevan lain mukaan maksuista päättää aluevaltuusto. Käytännössä hallituksen esitys kaventaisi entisestään aluevaltuuston kansanvaltaista demokratiaa, koska lähes velvoittaa

aluevaltuuston ottamaan käyttöön maksimimaksut nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Sillä puolestaan on vaikutusta riittävän ajoissa hoitoon / hoivaan hakeutumisessa. Tutkimusten perusteella tiedetään, että osa hakeutuu hoitoon tilanteessa, jolloin joudutaan käyttämään raskaampia ja kalliimpia hoitomenetelmiä. Maksujen ollessa korkeita osa asiakkaista saattaa jättää lääkkeitä ostamatta tai käyttää niitä lääkärin määräysten vastaisesti liian harvoin.”

- Hyvinvointialue toteaa, että esitetty asiakasmaksuasetuksen muutos on kiinteässä yhteydessä hyvinvointialueiden rahoituslain em. muutokseen. Asianomaisten muutoksien yhteisvaikutuksena hyvinvointialueet (aluevaltuustot) olisivat käytännössä pakotettuja nostamaan kaikki asetuksella säädellyt sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut asetuksen mukaisiin [uusiin] ylärajoihin, koska niitä vastaava valtionrahoituksen (laskennallinen) leikkaus tultaisiin em. rahoituslain muutoksen mukaan toteuttamaan 2025, mikä selvästi ilmenee myös asetusluonnoksen perustelumuistion sivulta 2.

- Hyvinvointialue pitää em. muutoksien yhteisvaikutusta merkittävänä puuttumisena (interventiona) hyvinvointialueiden alueelliseen itsehallintoon ja itsenäiseen päätöksentekoon. Hyvinvointialueiden tilinpäätösten alijäämäisyys ja tulevien tilikausien talouden ja rahoituksen haasteet ovat varsin hyvin valtionvarainministeriön tiedossa. Näin ollen on suoranaista hurskastelua perustella asetuksen perustelumuistiossa, että hyvinvointialueilla olisi niin tahtoessaan muka mahdollisuus päättää asiasta toisin, ja kattaa asiakasmaksutuoton sallitun teoreettisen) enimmäiskertymän ja sitä vastaavan valtionrahoituksen (laskennallisen) leikkauksen välinen erotus muusta saamastaan rahoituksesta tai tekemällä sopeutuksia, vrt. perustelumuistio s. 2.

”Mikäli hyvinvointialue tällöin päättäisi jättää korotuksen tekemättä, jäisi alueen saama rahoitus tällöin tältä osin alemmaksi ja alueen pitäisi kattaa tämä osuus muusta saamastaan rahoituksesta tai sopeuttaa toimintaansa rahoituksen puitteissa. Päätösvalta olisi tältä osin hyvinvointialueella.”

- Hyvinvointialue toteaa, että hyvinvointialueilla ei käytännössä ole muita rahoituslähteitä kuin valtionrahoitus ja asiakasmaksutulot. Hyvinvointialuelaki ei mahdollista liiketoimintaa ja siihen liittyvää tulonmuodostusta/riskinottoa, eikä myöskään lainanottoa käyttötalousmenojen kattamiseen.

- Hyvinvointialue toteaa, että sopeutuksista puhuttaessa tulee pitää mielessä hyvinvointialueille laissa säädetty järjestämistehtävä sekä lukemattomat hyvinvointialueiden toiminnan laatua ja sisältöä koskevat vaatimukset mm. palvelun tarjoamisen yhdenvertaisuutta, [oma]valvontaa, hoitajamitoitusta, asiakastiedon käsittelyä ja pelastustoimen palvelutasoa koskien, jotka eivät ole joustavia. Ts. merkittävistä hyvinvointialueiden toiminnan sopeutuksista ja/tai toiminnallisista uudistuksista ei voida vakavasti puhua, ellei samalla tarkastella hyvinvointialueille lainsäädännöllä asetettujen tehtävien ja vaatimusten mukauttamista/keventämistä tai purkamista vastaavasti. Valitettavasti perustelumuistiossa ei esitetä tällaista edes periaatteen tasolla, saati konkreettisina toimina.

- Yksityiskohtaisena huomiona esitystä asetusmuutoksesta hyvinvointialue haluaa kiinnittää huomion perustelumuiotiossa (s. 10-11) mainittuun asiakasmaksulain 11§:n mukaiseen mahdollisuuteen päättää jättää perimättä tai alentaa myös terveydenhuollon tasasuuruksia asiakasmaksuja. Hyvinvointialue vierastaa ajatusta, että tämän asiakasmaksulain nykyiselläänkin suoman (harkinnanvaraisen) mahdollisuuden yhtäältä katsottaisiin itsessään merkitsevän nyt esitetyn uudistuksen toteuttavan perustuslain 19:3§ vaatimuksia. Toisaalta hyvinvointialue huomauttaa siitä, että toteuttaakseen ao. menettely yhdenvertaisuuden ja tasapuolisuuden vaatimuksia noudattaen, hyvinvointialueelle aiheutuisi huomattava lisätyömäärä maksunhuojennuksia vaativien asiakkaiden taloudellisen tilan arvioimisesta, mikä taas olisi rinnakkaista (ja kallista) työtä Kelassa jo tehtävän perustoimeentulotuen saamisen edellytysten selvitystyön kanssa. Kokonaistaloudellisuuden näkökulmasta (varattomien henkilöiden) asiakasmaksujen huojennukset tulisikin toteuttaa Kelan kautta perustoimeentulotukijärjestelmää muuttamalla.
- Satakunnan hyvinvointialue antaa hyvinvointialueilta erikseen pyydettyt tiedot annettujen lääkärintodistusten määristä ja niistä perityistä maksuista erillisellä liitteellä. Annetut tiedot koskevat vuotta 2023; Liite 1. Perittävät maksut eivät täysin kata kustannuksia.

YHTEENVETO

Hyvinvointialue ei puolla muutosta esitetystä muodossaan. Yhteisvaikutuksena HE 70/2024 vp esitetyn rahoituslain muutoksen kanssa esitetty asetusmuutos muodostaisi merkittävän negatiivisen intervention hyvinvointialueiden itsehallintoon.

Hyvinvointialue arvioi, että hyvinvointialueen kyky palvella asukkaitaan hyvin toteutuu vain maltillisten asiakasmaksujen korotusten myötä, ilman valtiorahoituksen vastaavaa leikkaamista. Jos hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan, tulee niiden velvoitteita vastaavasti keventää. Nyt esitetty muutos johtaisi de facto asiakasmaksujen korotettuun [uuteen] maksimitasoon. Sen ei voida katsoa korreloivan hyvinvointialueen strategiassa (vrt. Hyvinvointialuelaki 22§) määritettyjen hyvinvointialueen keskeisten arvojen, ”Palvelemme yhdenvertaisesti, kohtaamme inhimillisesti, toimimme ammatillisesti, uudistamme vastuullisesti”, kanssa.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila

hyvinvointialuejohtaja

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltyinä:

- Lääkärilausunnot ajokorttia varten
- Lääkärilausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

Pyydetty tiedot lähetetty sähköpostilla Sosiaali- ja terveysministeriölle.

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Tapiola Jukka
Satakunnan hyvinvointialue